

Марија К. Танасковић¹,
Данијела М. Судзиловски

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу,
Ужице, Србија

Оригинални
научни рад

Српска традиционална музика у млађим разредима основне школе: интерактивна учења

Резиме: У васпитању и образовању деце млађе школске узраста велики значај и улога имају традиционална музика и култура. Кроз програмске садржаје наставае музичке културе ученици уче о наслеђу, а самим тим уче да поштују и негују српску и традиционалну музику својих народа. Уознавање са традиционалном музиком у настави музичке културе један је од начина да се допринесе развијању свести о културним и националним добрима, те развијању осетљивости за њихово неговоње и поштовање. У раду је представљено истраживање које је обухватило 671 учитеља из свих округа Републике Србије. Циљ истраживања је да испита мишљења учитеља у вези са ставовима традиционалне музике у млађим разредима основне школе. Користе се методе теоријске анализе и дескриптивна метода. Резултати показују да се садржаји традиционалне музике практикују у већој мери, али учитељи такође сматрају да постоји потреба да се на часовима музичке културе укључи више ових садржаја. Када је у питању навођење конкретних традиционалних садржаја који се користе у настави, приметно је да се у различитим регионима негују садржаји који су везани за традицију локалне средине. Испитаници сматрају да ученици имају позитивне реакције према традиционалним садржајима, али да они нису на првом месту када су у питању деција интересовања. Налази истраживања могу бити основа за проналажење о унапређењу курса сталног стручног усавршавања запослених у просвети, али могу бити и подстицај за прикупљање и објављивање литературе са садржајима традиционалне музике да би се олакшао и унапредио рад учитеља и процес учења код ученика.

Кључне речи: српска традиционална музика, настава музичке културе, садржаји традиционалне музике, ставови учитеља, основношколски узраст

¹ zmajaaa@gmail.com

Copyright © 2023 by the authors, licensee Teacher Education Faculty University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

Увод

Настава музичке културе у основној школи има значајну улогу у музичком и свеукупном развоју личности ученика. Један од битних елемената наставе је управо традиционална музика, као значајна одлика српске културе и традиције. Традиција подразумева скуп веровања, вредности, симбола, правила понашања који се преноси усменом предајом, чији су кључни елементи континуитет, прошлост и заједништво (Наумовић, 1996: 112). Према антрополошком схватању, музика која ја означена као традиционална заправо „представља” одређену етничку заједницу, представља њен идентитет, њену културу (Ristivojević, 2009: 124). Етномузиколози традиционалну музику одређују као музику која настаје давно, у прошлости, и која се до данас очувала искључиво усменом предајом, сматрајући је изолованом од процеса акултурације (Golemović, 2005). Драган Жунјић дефинише традиционалну музику као вокалну, инструменталну или вокално-инструменталну музику, која је настала у древним примарним, пре свега, руралним, али потом и урбаним заједницама, колективним, партиципативним извођењем наслеђених образаца и кумулирањем неауторизованих креативних помака и интервенција надарених непрофесионалаца (Žunić, 2020: 16–17). У методичкој литератури традиционална музика се посматра као први, а уједно и најзначајнији материјал на коме треба почети изградњу музичког образовања и васпитања у школи (Stošić, 2020: 441).

Улога традиционалне музике у настави јесте да обогати искуства ученика и створи позитиван став према музици и обележјима народа коме ученици припадају. Омогућава да се ученици упознају са сопственим етничким пореклом и културним идентитетом. Кроз традиционалну музику негују се језик, национална свест, социјална припадност, оригиналност и посебност одређене средине (Sudzilovski i

Tanasković, 2022: 421), односно она представља палету значења којом се може уобличити широк дијапазон идентитета, од појединачних, групних, па до обухватнијих као што су локални, етнички и културни (Ristivojević, 2012: 471). Може допринети и спознаји и усвајању националних вредности, развијању љубави према својој земљи и народу, али и поштовању других народа, те прихватању универзалних хуманистичких вредности (Belojica Pavlović i Cicović Sarajlić, 2018: 9). Ројко сматра да је битно да се познаје традиционална музика свог, али и других народа, и тако да се опажа, прихвата и вреднује. Он дефинише традиционалну музику као „повјесни експонат”, што би значило да би требало упознати се са околностима у којима је настала, са којим циљем, како би се приближила данашњим схватањима (Roјko, 2012).

У традиционалну музику сврставају се народне песме, народне игре, народна инструментална музика, химне, патриотске песме и духовна музика (Sudzilovski i Tanasković, 2022: 421). Када говоримо о традиционалној музици која се користи у настави, ту се најчешће подразумевају народне песме и игре, као и народна инструментална музика. Биљана Павловић и сарадници дефинишу народне песме као садржаје изузетне вредности у музичком и свестраном развоју ученика. Оне су неоспорно значајан чинилац националног васпитања и богато извориште мудрости и сазнања за младе генерације (Pavlović, Cicović Sarajlić i Kodela, 2019: 191). Миодраг Васиљевић, аутор *Функционалне мейсоде*, наглашавао је значај народних песама и уопште првих песама које је појединац научио, сматрајући да научене мелодије живе у нашем памћењу докле год их понављамо и да се богатство народних мелодија, у великој мери, може искористити код музичког васпитања народа и првенствено на тој основи могу се изградити музичка техника и музичка култура (Vasiljević, 1941; према: Nikšić: 2022: 27–28). Народне песме су најбољи материјал за стварање звучних наслага. Тако ће звучне на-

слаге и представе које се коришћењем звучног фонда стварају, бити у савршеном складу са структуром мишљења нашег човека, који је у казуалном односу са структуром језичких, па тако и музичких образаца народне музичке целине (Jović Miletić, 2011: 27). Преко њих се усвајају музички обрасци, како Миодраг Васиљевић каже, „матерњег музичког језика”, који је у тесној вези са народном музичком традицијом. Зорислава Васиљевић наводи да су мелодијске и хармонске основе везане управо за музички фолклор, а ритам за ритмичку компоненту народног певања, играња, као и народног говора (Vasiljević, 2000: 38). Зато се улога и функција народних песама у музичко-педагошкој пракси третирају као извор грађе за формирање богатог фонда музичких утисака и представљају главни материјал за стварање представа, асоцијација и свесно усвајање знања (Kršić Sekulić, 2000: 66). Ауторка Стошић наводи велики значај (народне) песме и њену полифункционалност у улози наставног средства музичке културе и ефикасност у стварању музичких знања, основних музичких појмова, развијања музичких способности (пре свега гласовних и интерпретативних) и дејства на формирање музичког укуса и преференција ученика млађих разреда основне школе (Stošić, 2008: 63). Народне игре у настави музичке културе такође могу имати велики значај. Поред значајне улоге у развоју музичких способности ученика, њихово колективно извођење може утицати на унапређење комуникације међу ученицима и њихове сарадње. Традиционална народна кола, као вид народних игара, јесу један од најсликовитијих начина на који су у нашој култури представљана духовна, културна и историјска прошлост нашег народа, те из тог угла посматрано, имају значајну улогу у образовању нових генерација, као и у очувању традиције нашег народа (Milošević, 2021: 40). Она су исто толико производ народног духа и део народног предања колико и народне песме и друге народне умотворине (Janković i Janković,

2016: 1–2). Реализација народних игара у оквиру наставе музичке културе омогућава ученицима да опробају своје стваралачке снаге, оставља им могућност за иницијативу и приказивање креативности у уметничком смислу, а све кроз покрет и мимику (Milić, 2012: 348). Такође, народне игре могу код ученика допринети и развоју осећаја националне припадности. Како наводи Стошић, традиционална дечја игра са певањем једна је од ретких културних творевина која на природан начин чува елементе обреда, што увећава њен полифункционални потенцијал (Stošić, 2020: 437). Употреба народне инструменталне музике у настави музичке културе доприноси проширењу знања ученика у вези са народним инструментима и ритмовима карактеристичним за одређене крајеве државе. У духовној музици јасно се истичу моралне вредности. Кроз њих ученици уочавају шта је добро, а шта лоше; шта је морално дозвољено, а шта није дозвољено. Оне упућују на правилан однос према људима, према својој земљи; на доследност мисли, речи и дела; позитиван однос према раду, материјалним и духовним добрима (Pavlović, 2013: 673). Васпитне вредности ових садржаја остају трајно уткане у личности ученика доприносећи његовом свестраном и хуманистичком развоју, па ће тако формирана и изграђена личност знати да их цени и негује у свакодневном животу (Pavlović, Cicović Sarajlić i Kodela, 2019: 193–194). Када говоримо о млађем основношколском узрасту, управо је то период када искуства, интересовања и знања које ученик доживи и стекне постају трајни. Искуство које дете у том узрасту стекне од изузетне је важности при учењу новог садржаја (Levitin, 2011), јер су постојећа знања услов за стицање нових. У овом узрасном периоду важно је покренути интересовање ученика, које представља основ за прихватање и неговање народне традиције (Mesaroš Živkov i Markov, 2020: 62). Такође, и школски садржаји и активности имају значајну улогу у њиховом даљем подстицању и развијању

(Maksić, Tenjović, 2008: 312). Колико ће се ученици заинтересовати за певање народних песама и колико ће успети да увиде и прихвате њихове вредности, у великој мери зависи од односа учитеља према овим садржајима (Pavlović, Cicović Sarajlić i Kodela, 2019: 203). Стога је улога учитеља веома битна. Учитељ је значајан не само као модел за идентификацију већ и као неко ко надзире и води, благо усмеравајући понашање ученика и тако му својим повратним и повременим интервенцијама омогућава да лакше и брже учи (Mirkočić-Radoš i Matić, 1986: 46-47). Учитељ је онај који проводи време са ученицима и од њега се очекује да са успехом одговара на задатке који се налазе пред њим, у свим наставним областима, па и у настави музичке културе. Бланка Богуновић сматра да су за квалитетну наставу, посебно на млађем школском узрасту, између осталих компетенција, важне и личне особине и комуникација учитеља са разредом или учеником, која укључује и познавање личних особина ученика и њиховог социокултурног миљеа (Bogunović, 2008). Стога је циљ истраживања да се испитају управо мишљења учитеља у вези са статусом традиционалне музике у млађим разредима основне школе.

Методологија истраживања

Имајући у виду чињеницу да би у васпитању и образовању деце млађег школског узраста велики значај и утицај требало дати традиционалној музици, било је значајно испитати мишљења учитеља о статусу традиционалне музике у настави музичке културе. Имајући наведено у виду, циљ истраживања је да испита мишљења учитеља у вези са статусом традиционалне музике у млађим разредима основне школе. Сprovedеним истраживањем испитана је истинитост хипотезе да традиционална музика има значајно место у настави музичке културе у млађим разредима основне школе.

Из циља и хипотезе истраживања постављени су следећи задаци истраживања:

1. Испитати мишљења учитеља у вези са обрадом традиционалних садржаја на часовима музичке културе;

2. Испитати мишљења учитеља везана за однос ученика према традиционалним садржајима на часовима музичке културе;

3. Испитати мишљења учитеља у вези са преференцијама ученика када су у питању садржаји који се обрађују на часовима музичке културе.

Истраживање је реализовано на почетку школске 2022/2023. године. Узорак је чинило $n=671$ учитеља. Испитаници су били учитељи из 25 округа Републике Србије².

Табела 1. Карактеристике узорка истраживања.

Пол	Стручна спрема	Радни стаж	Средина
мушки 52 (7,7%)	виша школа 104 (15,5%) факултет 410 (61,1%)	до 10 година 85 (12,7%) 11-20 година 111 (16,5%)	урбана 422 (62,9%)
женски 619 (92,3%)	мастер 154 (23,0%) докторат 3 (0,4%)	21-30 година 267 (39,8%) 31-40 година 208 (31,0%)	рурална 249 (37,1%)
Укупно: 671 (100%)			

Приликом реализације циља и задатака истраживања примењене су метода теоријске анализе и дескриптивна метода. У истраживању је коришћен инструмент – упитник за учитеље. Садржај упитника чинила су питања која се односе на: 1) варијабле истраживања: струч-

2 Учители, учесници истраживања, запослени су у основним школама у Београду и у Борском, Браничевском, Зајечарском, Западнoбачком, Златиборском, Јабланичком, Јужнобачком, Јужнобанатском, Колубарском, Мачванском, Моравичком, Нишавском, Пчињском, Пиротском, Подунавском, Поморавском, Расинском, Рашком, Севернобачком, Севернобанатском, Средњебанатском, Сремском, Топличком и Шумадијском округу.

ну спрему учитеља и године радног искуства у настави, пол, разред који воде у школској 2022/2023. години, округ и средину у којој раде и 2) мишљења учитеља у вези са обрадом традиционалних садржаја на часовима музичке културе, односом ученика према традиционалним садржајима и преференцијама ученика када су у питању садржаји који се обрађују на часовима музичке културе. Упитник је садржао питања затвореног типа, којима су испитана мишљења учитеља. Питање које се односило на навођење традиционалних садржаја које учитељи обрађују на часовима музичке културе било је отвореног типа. Упитник је дистрибуиран онлајн и поштовао је анонимност испитаника.

Подаци из анкетних упитника исказани су следећом статистичком мером: пребројавање (бројчане и процентуалне фреквенције). Статистички подаци добијени су компјутерском обрадом – употребом софтверског пакета SPSS, верзија 20. Хи-квадрат тест (χ^2) коришћен је за утврђивање статистичке значајности разлике у мишљењима учитеља, у зависности од следећих обележја: пол (мушки и женски), године радног искуства у настави (до 10, од 11 до 20, од 21 до 30, од 31 до 40 година), разреда који воде (први, други, трећи, четврти, продужени боравак), стручне спреме (виша школа, факултет, мастер, докторат) и средине у којој учитељи раде (урбана и рурална).

Резултати истраживања и дискусија

Први истраживачки задатак односио се на утврђивање мишљења учитеља у вези са обрадом традиционалних садржаја на часовима музичке културе. Провера мишљења изврше-

на је постављањем три питања: 1) Колико често на часовима музичке културе обрађујете садржаје традиционалне музике (народне песме и игре, духовна музика), 2) Наведите називе традиционалних садржаја које најчешће обрађујете на часовима музичке културе и 3) Да ли би на часовима музичке културе требало обрађивати више традиционалних садржаја?

На питање колико често обрађују садржаје традиционалне музике највећи број испитаника (408 или 60,8%) одговорио је *4-10 њућа у њоку школске њодине* (Табела 2). Приликом статистичке обраде података уочено је да не постоји статистичка значајност када су у питању радни стаж, пол, стручна спрема, разред који воде или средина у којој учитељи раде. Овакав резултат очекиван је, узимајући у обзир чињеницу да су традиционални садржаји препоручени новим наставним програмом у већем броју и понуђени у њбеницима које учитељи користе за предмет музичка култура.

Одговори које су испитаници дали на питање да наведу називе традиционалних садржаја које најчешће обрађују на часовима музичке културе анализирани су квантитативно и квалитативно. Занимљиво је приметити да чак 127 или 18,9% испитаника није одговорило на ово питање, њих 210 или 31,3% дало је уопштен одговор (*народне њесме и ијре*), њих 72 или 10,7% позвало се на *садржаје из настѡавној ѡпројрама*, а одговори њих 12 или 1,8% нису се односили на тражено питање. Тек 250 или 37,3% испитаника дало је конкретан одговор, дајући називе традиционалних садржаја (у распону од 1 до 17 назива). Овакав резултат може се протумачити могућношћу да учитељи нису довољно разумели шта се у наведеном питању од њих тра-

Табела 2. Мишљења испитаника о учесћалосћии обраде ѡтрадиционалних садржаја у ѡоку школске ѡодине.

Одговори	Никада	до 3 пута	4-10 пута	> 10 пута	Укупно
Укупно	6 (0,8%)	107 (15,9%)	408 (60,8%)	150 (22,4%)	671 (100%)

жи. Највише испитаника (54 или 8,0% од укупног броја испитаника) написало је три назива традиционалних садржаја које обрађује на часовима музичке културе, затим четири назива (њих 44 или 6,6%) и један и два назива (по 40 или 6,0% испитаника). Квалитативном анализом утврђено је да су најзаступљенији традиционални садржаји које учитељи у Републици Србији обрађују заправо три народне игре са певањем – „Дуње ранке” (66 одговора), „Ја посејох лубенице” (60 одговора) и „Ерско коло” (55 одговора). Можемо приметити да су остали најчешће обрађивани традиционални садржаји (Табела 3) које су учитељи навели, углавном предвиђени наставним програмом за музичку културу за млађе разреде основне школе.

Када је у питању навођење конкретних традиционалних садржаја који се користе у настави, приметно је да се у различитим регионима Републике Србије негују садржаји који су везани за традицију локалне средине. На пример, у Војводини учитељи обрађују и чешке, словачке, мађарске и русинске песме.

На питање да ли би на часовима музичке културе требало обрађивати више традиционалних садржаја највећи број испитаника (546 или 81,4%) одговорио је *пошврдно*. Уочено је да постоји статистичка значајност када су у питању одговори испитаника у односу на средину у којој раде, на нивоу $p < 0,05$ (Табела 4). Највећи број учитеља који раде у руралним срединама (њих 215 од укупно 249) мишљења је да би на часовима музичке културе требало обрађивати више традиционалних садржаја. Овакав резултат може се протумачити културним и социјалним контекстом – људи који живе у мањим местима више су окренути једни другима, више поштују традиционалне вредности и негују их у већој мери у односу на људе који живе у урбаним срединама.

Други истраживачки задатак односио се на утврђивање мишљења учитеља везаних за однос ученика према традиционалним садржајима на часовима музичке културе. Провера мишљења извршена је постављањем три питања: 1) Какви су, према Вашем мишљењу, реакције и став ученика према традиционалним садржајима (народне песме и игре, духовна музика), 2) Да

Табела 3. Приказ најзаступљенијих традиционалних садржаја у настави музичке културе.

Традиционални садржаји са бројем одговора				
„Дуње ранке” (66)	„Ја посејох лубенице” (60)	„Ерско коло” (55)	„Ја посејох лан” (43)	„У ливади под јасеном” (36)
„Разгранала грана јоргована” (35)	„Ми идемо” (33)	„Божић, Божић” (32)	„Вишњицица род родила” (31)	„Банаћанско коло” (30)
„Зелени се, јагодо” (30)	„Дивна, Дивна” (28)	„У Милице” (27)	„Лазара мајка грдила” (24)	„Ој, бадњаче, бадњаче” (21)

Табела 4. Мишљења испитаника о потреби за обрадом већег броја традиционалних садржаја, према средини у којој раде.

Средина	Да	Не	Укупно
Урбана	331 (49,3%)	91 (13,6%)	422 (62,9%)
Рурална	215 (32,1%)	34 (5,0%)	249 (37,1%)
Укупно	546 (81,4%)	125 (18,6%)	671 (100%)

$$\chi^2=6.463 \quad df=1 \quad p=.011$$

ли Ваши ученици траже да се одређени традиционални садржаји често изводе и понављају на часовима музичке културе? и 3) У којој мери су Ваши ученици ангажовани (да изводе кораке и да певају) у играма са певањем? На прва два питања овог истраживачког задатка испитаници су могли да одговоре потврдно или одрично. На треће питање могли су да се одреде између одговора *ученици се ангажују у малој мери* и *ученици се ангажују у великој мери*.

Највећи број испитаника (616 или 91,8%) сматра да су реакције и ставови ученика према традиционалним садржајима позитивни. Мањи је, али ипак довољно висок, проценат испитаника (њих 496 или 73,9%) који су одговорили да њихови ученици воле често да изводе и понављају традиционалне садржаје на часовима музичке културе. Приликом обраде података уочено је да нема статистичке значајности код ових резултата, ни према једној варијабли. И ови резултати су у складу са резултатима истраживања ауторке Милић, у коме су се ученици у великом броју (50,6% од 395 испитаника) изјаснили да воле да изводе народне песме. Међутим, морамо приметити да учитељи извештавају о знатно већем степену позитивних ставова о овој врсти наставних садржаја него сами ученици. Детаљнијом анализом резултата дошли смо до закључка да ученици имају позитивнији став према традиционалним садржајима и желе често да их изводе код оних учитеља који на часовима музичке културе више пута у току школске

године обрађују дате садржаје, што је потврђено и постојањем статистичке значајности, на нивоу $p < 0,05$ (Табела 5). Народна кола и игре са певањем, осим што утичу на развијање и јачање националне свести, имају вишеструку улогу. Преко њих се развија дечији глас, дечија креативност и стваралаштво, концентрација. Такође утичу и на дечју социјализацију (Sudzilovski i Tanasković, 2022: 421). Овакав резултат очекиван је, имајући у виду чињеницу да већа изложеност неком садржају и његово чешће практиковање утиче на однос ученика и њихове преференције према њему. Овакви резултати су у складу и са констатацијом ауторки Павловић и Цицковић Сарајлић да степен заинтересованости ученика за одређене садржаје у великој мери зависи од мотивисаности, педагошког умећа и компетентности самих наставника (Pavlović i Cicović Sarajlić, 2018: 52).

Одговори на последње питање другог истраживачког задатка, у којој мери се ученици ангажују у играма са певањем, углавном су позитивни. Укупно 490 или 73,0% испитаника одговорило је да се њихови ученици ангажују у великој мери, тј. воле да певају и изводе кораке уз традиционалне песме. Статистичка значајност уочена је код одговора када је у питању пол испитаника, на нивоу $p < 0,001$ (Табела 6). Мушки испитаници одговорили су да се њихови ученици углавном ангажују *у малој мери*, што се може протумачити да учитељи можда не практикују извођење игара са певањем у довољној мери да би се код учени-

Табела 5. Мишљења испитаника о ставовима и реакцијама ученика према традиционалним садржајима у односу на учешће њихове обраде на часовима музичке културе.

Обрада традиционалних садржаја	Реакције и став ученика			Потреба за понављањем традиционалних садржаја		
	позитивни	негативни	Укупно	Да	Не	Укупно
До 3 пута	97 (14,5%)	16 (2,4%)	113 (16,9%)	70 (10,4%)	43 (6,5%)	113 (16,9%)
Више од 4 пута	519 (77,3%)	39 (5,8%)	558 (83,1%)	426 (63,5%)	132 (19,6%)	558 (83,1%)
Укупно	616 (91,8%)	55 (8,2%)	671 (100,0%)	496 (73,9%)	171 (26,1%)	671 (100,0%)
	$\chi^2=6.420$ $df=1$ $p=.011$			$\chi^2=10.104$ $df=2$ $p=.006$		

ка више развило интересовање и преференције према датим садржајима. Овакав резултат очекиван је, имајући у виду чињеницу да је „зада-так учитеља да мотивишу ученике, уведу их у атмосферу игре, да на интересантан начин кроз певање, свирање и извођење народних игара, ученике упознају са народном традицијом, утичући на тај начин на развој и формирање њиховог националног идентитета” (Milić, 2012: 350). Као и код претходна два питања, приликом анализе утицаја учесталости обраде традиционалних садржаја на часовима музичке културе на ниво ангажовања ученика у играма са певањем уочена је статистичка значајност на нивоу $p < 0,05$ (Табела 6).

Последњи истраживачки задатак односио се на утврђивање мишљења учитеља у вези са преференцијама ученика када су у питању

садржаји који се обрађују на часовима музичке културе. У вези са преференцијама ученика, највећи број учитеља (512 или 76,3%) мишљења је да ученици више воле дечије песме у односу на традиционалне садржаје (народне песме и игре, духовна музика). Приликом статистичке обраде података уочено је да постоји статистичка значајност када је у питању разред који испитаници воде, на нивоу $p < 0,001$ (Табела 7). Ученици четвртог разреда у претходном школовању највише су се сретали са традиционалним садржајима, па је и процентуално већи број оних који више воле ове садржаје. Такође, увидом у васпитно-образовну праксу вртића и школа, као и у уџбеничку апаратуру, морамо приметити да су деца до поласка у школу и у почетним разредима основне школе у већој мери изложена дечијим песмама него народним песма-

Табела 6. Мишљења испитаника о ангажовању ученика у играма са певањем у односу на учесталост обраде традиционалних садржаја на часовима музичке културе и пол испитаника.

Ангажовање ученика	Пол испитаника			Обрада традиционалних садржаја		
	Мушки	Женски	Укупно	< 3 пута	> 4 пута	Укупно
У малој мери	28 (4,2%)	153 (22,8%)	181 (27,0%)	42 (6,3%)	139 (20,7%)	181 (27,0%)
У великој мери	24 (3,5%)	466 (69,5%)	490 (73,0%)	71 (10,5%)	419 (62,5%)	490 (73,0%)
Укупно	52 (7,7%)	619 (92,3%)	671 (100,0%)	113 (16,8%)	558 (83,2%)	671 (100,0%)

$\chi^2=20.663$ $df=1$ $p=.000$ $\chi^2=7.168$ $df=1$ $p=.007$

Табела 7. Мишљења испитаника о преференцијама ученика према наставним садржајима у односу на разред.

Преференције ученика	Разред					
	Први	Други	Трећи	Четврти	Продуж. боравак	Укупно
Традиционални садржаји	28 (4,2%)	40 (6,0%)	35 (5,2%)	50 (7,5%)	6 (0,9%)	181 (27,0%)
Дечије песме	141 (21,0%)	126 (18,8%)	135 (20,1%)	105 (15,6%)	5 (0,7%)	490 (73,0%)
Укупно	169 (25,2%)	166 (24,8%)	170 (25,3%)	155 (23,1%)	11 (1,6%)	671 (100,0%)

$\chi^2=17.746$ $df=4$ $p=.001$

ма и играма или духовној музици, те је добијени резултат очекиван. Овакав став може се поткрепити налазима истраживања које су спровели Јеремић и сарадници, где се 55,45% испитаних васпитача изјаснило да у васпитно-образовном раду често користи традиционалне садржаје у области музике, док није мали проценат оних који су се изјаснили да дате садржаје користе ретко (36,59%) или тек понекад (7,93%) (Jeremić, Markov i Nikolić: 2023: 548).

На овом месту могли бисмо закључити да је хипотеза потврђена, али не у целисти. Учители традиционалне садржаје на часовима музичке културе практикују у већој мери, али сматрају да постоји потреба да се на часовима музичке културе укључи више ових садржаја. Такође, мишљења су да ученици имају позитивне ставове и реакције према традиционалним садржајима, али да они нису на првом месту када су у питању дечија интересовања.

Закључак

Без обзира на утицај глобализације, који није нужно негативан, не смеју се довести у питање све оне вредности које су се преносиле са генерације на генерацију. Традиција није само баштина неког народа коју је могуће таксативно сагледати кроз појавне облике (мање или више сачуване), него и однос народа према сопственом културном наслеђу, помоћу којег се може евидентирати развојни пут стваралаштва и стасавање и ток уметничког потенцијала народа (Jović Miletić, 2011: 151). Очување традиције, традиционалне музике и националног идентитета мора бити императив. Традиција је свеопшта духовна основа без које, извесно, не би постојали ни друштво, култура и цивилизација (Marković, 2002: 103). Традиционална музика је жива форма непосредног стваралачког потенцијала која у себи носи скуп вредности на којем почива њен идентитет, самосвојност

и симболичко значење (Ober, 2007: 44-45). Стога би на часовима музичке културе ученицима требало да буде дата могућност да традиционалну музику упознају, практикују, заволе и негују кроз већу изложеност традиционалним садржајима, континуирани рад на формама традиционалне музике, веће ангажовање учитеља у овој области и подстицање и мотивисање ученика да се изражавају и стварају у овој музичкој области. Једино тако статус традиционалне музике биће позитиван и биће дата шанса будућим генерацијама да сазнају више о српском народу и његовом идентитету.

Резултати истраживања показују да постоји потреба за укључивањем већег броја традиционалних садржаја у наставу музичке културе. Без обзира на то што је у програму за музичку културу у млађим разредима основне школе место нашао велики број традиционалних садржаја, као и постојању одређене етномузиколошке литературе која може имати примену у основношколској настави музичке културе, слажемо се са констатацијом ауторке Милић да су учители често у незавидном положају и да је на њима велика одговорност у проналажењу нових народних музичких игара, погодних за обраду на часовима музичке културе, а самим тим, и одговорност у развијању националног идентитета применом ове врсте игара (Milić, 2012: 352-353).

Такође, имајући у виду један од резултата истраживања, да се у различитим регионима Републике Србије негују садржаји који су везани за традицију локалне средине, било би добро прилагодити дате садржаје основношколској настави музичке културе и учинити их доступним. Ангажовање учитеља било би олакшано када би етномузиколози, музички стручњаци или музички педагози објединили народне песме, народне игре, како из наших, тако и из крајева других народа у приручнике за учитеље или збирке намењене деци. Такође, потребно је поради-

ти на стручном усавршавању, када је у питању традиционална музика, јер, поред чинилаца из непосредног окружења ученика, учитељ је тај који може допринети да се код ученика јави интересовање и љубав према традиционалној

музици и традицији свог народа. Истраживање би требало да буде добра база за будуће истраживаче, методичаре и музичке педагоге који ће се бавити образовањем у области традиционалне музике и њених садржаја.

Литература

- Belojica Pavlović, B. i Cicović Sarajlić, D. (2018). *Nacionalno vaspitanje u nastavi muzičke kulture*. Leposavić – Kosovska Mitrovica: Univerzitet u Prištini – Kosovska Mitrovica, Učiteljski fakultet u Prizrenu – Leposavić, Fakultet umetnosti u Prištini – Zvečan.
- Bogunović, B. (2008). *Muzički talenat i uspešnost*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Golemović, D. (2005). *Etnomuzikološki ogledi*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Janković, Lj. i Janković, D. (2016). *Narodne igre. Knjiga I*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije.
- Jeremić, B., Markov, Z. i Nikolić, L. (2023). Tradicionalna muzika u vrtiću i razvoj socijalno-emocionalnih kompetencija dece predškolskog uzrasta. *DHS*. 2 (23), 541-556.
- Jović Miletić, A. (2011). *Početno muzičko obrazovanje na srpskom muzičkom jeziku*. Beograd: Dijamant print.
- Kršić Sekulić, V. (2000). Pevanje kao uslov za uspešan razvoj instrumentalista. *Zbornik radova drugog pedagoškog foruma* (63-74). Beograd: FMU Katedra za solfedo.
- Levitin, D. Dž. (2011). *Muzika i mozak. Zašto volimo muziku?* Novi Sad: Psihopolis institut.
- Maksić, S. i Tenjović, L. (2008). Povezanost interesovanja i verbalna fluentnost kod učenika osnovne škole. *Psihologija*. 41 (3), 311-325. <https://doi.org/10.2298/PSI0803311M>.
- Marković, D. Ž. (2002). *Sociologija i globalizacija*. Niš – Beograd: Prosveta – Savremena administracija.
- Mesaroš Živkov, A. i Markov, Z. (2020). Opažanja roditelja i učitelja o zastupljenosti sadržaja narodne tradicije u školskim aktivnostima učenika mlađeg školskog uzrasta. *Pedagoška stvarnost*. 64 (1), 59-71. <https://doi.org/10.19090/ps.2020.1.59-71>.
- Milić I. (2012). Uloga narodnih muzičkih igara u razvijanju nacionalnog identiteta učenika. *Škola kao činilac razvoja nacionalnog i kulturnog identiteta i proevropskih vrednosti: obrazovanje i vaspitanje – tradicija i savremenost* (345-355). Jagodina: Pedagoški fakultet.
- Milošević, J. (2021). Tradicionalna narodna kola u nastavi muzičke kulture za mlađi školski uzrast. *Norma*. 26 (1), 39-51. <https://doi.org/10.5937/norma2101039M>.
- Mirković-Radoš, K. i Matić, E. (1986). *Muzika i predškolsko dete*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Naumović, S. (1996). Od ideje obnove do prakse upotrebe: ogled o odnosu politike i tradicije na primeru savremene Srbije. *Od mita do folka* (109-145). Beograd – Kragujevac: Liceum.
- Nikšić, N. (2022). *Muzičko opismenjavanje na muzičkom maternjem jeziku Novopazarskog kraja*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Ober, L. (2007). *Muzika drugih. Novi izazovi etnomuzikologije*. Beograd: Biblioteka XX veka.
- Pavlović, B. (2013). Vaspitne vrednosti tradicionalnih narodnih pesama i igara u nastavi muzičke kulture. *Nastava i vaspitanje*. 4, 668-681.

- Pavlović, B. i Cicović Sarajlić, D. (2018). Zastupljenost srpske narodne i umetničke muzike u osnovnoškolskim nastavnim programima i udžbenicima muzičke kulture. *Nova škola*. 13 (2), 49–61.
- Pavlović, B., Cicović Sarajlić, D. i Kodela, S. (2019). Razvijanje interesovanja učenika osnovnoškolskog uzrasta za izvođenje tradicionalnih pesama. *Teme*. 43 (1), 191–207.
- Ristivojević, M. (2009). Uloga muzike u konstrukciji etničkog identiteta. *Etnološko-antropološke sveske*. 2, 118–130.
- Ristivojević, M. (2012). Proučavanje muzike u antropologiji. *Etnoantropološki problemi*. 7 (2), 471–485. <https://doi.org/10.21301/eap.v7i2.8>.
- Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekti*. Osijek: Pedagoški fakultet.
- Stošić, A. (2008). Polifunkcionalnost pesme u nastavi muzičke kulture. *Pedagogija*. 63 (1), 62–74.
- Stošić, A. (2020). Narodna pesma i igra u udžbenicima muzičke kulture: narodna melodija u funkciji muzičkog razvoja. *Vlado S. Milošević: etnomuzikolog, kompozitor i pedagog – Tradicija kao inspiracija* (436–457). Banja Luka.
- Sudzilovski, D. i Tanasković, M. (2022). Nacionalni identitet u udžbenicima muzičke kulture. *Baština*. 32 (58), 419–430. <https://doi.org/10.5937/bastina32-40599>
- Vasiljević, Z. (2000). *Metodika muzičke pismenosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Žunić, D. (2020). Čemu tradicionalna muzika danas? U: Jovanović, J. i Žunić, D. (ur.). *Prisustvo tradicionalne muzike u Srbiji danas: u izmenjenom radnom i prazničnom kontekstu* (11–26). Niš: SANU.

Summary

Traditional music should have greater significance and impact in education of children of younger school age. Curricular content of music education lessons enables students to learn about heritage and, therefore, learn to respect and cherish Serbian music and traditional music of other nations. Becoming familiar with traditional music in music lessons is one form of contributing to the development of the awareness of cultural and national treasure and of the need for its preservation and cultivation. The paper presents research that included 671 teachers from all districts of the Republic of Serbia. The aim of the research is to examine the opinions of teachers regarding the status of traditional music in the lower grades of primary school. The method of theoretical analysis and descriptive method were used. The results show that the contents of traditional music are practiced to a greater extent, but primary school teachers also believe that there is a need for including more of these contents in music lessons. When it comes to specifying which traditional contents are used in music lessons, it is noticeable that in different regions the contents related to the traditions of the local environment are nurtured. The respondents believe that students have positive reactions to traditional content but that it is not in the first place when it comes to children's interests. The research findings can serve as the basis for considering an improvement of continuous professional development courses for employees in education, but they can also be an incentive for collecting and publishing literature with the contents of traditional music in order to facilitate and improve the work of primary school teachers and the learning process of students.

Keywords: *Serbian traditional music, Music teaching, content of traditional music, teachers' attitudes, primary school age*